

לדמותו של שמשון

הרב קלמן בר

1. בראשית פרק מ"ט:

(טז) דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל:
(יז) יהי דן נחש עלי דרך שפיפן עלי ארח הנשך עקבי סוס ויפל רכבו אחר:
(יח) לישועתך קייתי יקוק:

2. רש"י בראשית פרק מ"ט:

(טז) דן ידין עמו - ינקום נקמת עמו מפלשתים, כמו (דברים לב לו) כי ידין ה' עמו:
כאחד שבטי ישראל - כל ישראל יהיו כאחד עמו ואת כולם ידין, ועל שמשון נבא נבואה זו. ועוד יש לפרש כאחד שבטי ישראל כמיוחד שבשבטים הוא דוד שבא מיהודה:
(יז) שפיפן - הוא נחש. ואומר אני שקרוי כן על שם שהוא נושף, כמו (בראשית ג טו) ואתה תשופנו עקב:
הנשך עקבי סוס - כך דרכו של נחש, ודמהו לנחש הנושך עקבי סוס, ונופל רכבו אחר שלא נגע בו. ודוגמתו מצינו בשמשון (שופטים טז כט) וילפת שמשון את שני עמודי התורן וגו' ושעל הגג מתו. ואונקלוס תרגם כחיי חורמן, שם מין נחש, שאין רפואה לנשיכתו, והוא צפעוני, וקרוי חורמן על שם שעושה הכל חרם. וכפתנא, כמו פתן. יכמון, יארוב:
(יח) לישועתך קייתי ה' - נתנבא שינקרו פלשתים את עיניו, וסופו לומר (שופטים טז כח) זכרני נא וחזקני נא אך הפעם וגו':

3 רשב"ם בראשית פרק מ"ט:

(טז) דן ידין עמו - המפרשו על שמשון לא ידע בעומק פשוטו של מקרא כלל. וכי יעקב בא להתנבאות על אדם אחד שנפל ביד פלשתים וינקרו את עיניו ומת עם פלשתים בעניין רע? חלילה חלילה. אך על שבטו של דן נתנבא שהיה מאסף לכל המחנות וגם ביהושע כת' והמאסף הולך אחר הארון. ולפי שהיה הולך כל הימים בין בימי משה בין בימי יהושע אחר כל הדגלים והיה צריך להלחם עם כל האומות הרודפים אחריהם לזנב הנחשלים אחריהם בדרך, ולהנקם מן האומות, כי גיבורים היו, לכך אמר יעקב דן ידין עמו, ינקום נקמת עמו כאחד כל שבטי ישראל היה נוקם נקמתם ומשמרם מרודפיהם. כמו כי ידין י"י (את) עמו וגו' דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו. וכמו ידין בגוים מלא גויות מחץ ראש על ארץ רבה:
(יז) יהי שבטו של דן נחש עלי דרך - להרוג את האומות:
ויפול רכבו - האויבים נופלים לפניו:
(יח) לישועתך דן קייתי י"י - אני מקוה י"י שיושיע אותך וישגבך על האומות:

4. שופטים פרק י"ג:

(א) ויספו בני ישראל לעשות הרע בעיני יקוק ויתנם יקוק ביד פלשתים ארבעים שנה: פ
(ב) ויהי איש אחד מצרעה ממשפחת הדני ושמו מנוח ואשתו עקרה ולא ילדה:
(ג) וירא מלאך יקוק אל האשה ויאמר אליה הנה נא את עקרה ולא ילדת והרית וילדת בן:
(ד) ועתה השמרי נא ואל תשתי יין ושכר ואל תאכלי כל טמא:
(ה) כי הנה הרה וילדת בן ומורה לא יעלה על ראשו כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים:
(ו) ותבא האשה ותאמר לאישה לאמר איש האלהים בא אלי ומראהו כמראה מלאך האלהים נורא מאד ולא שאלתיהו אי מזה הוא ואת שמו לא הגיד לי:

(ט) וישמע האלהים בקול מנוח ויבא מלאך האלהים עוד אל האשה והיא יושבת בשדה ומנוח אישה אין עמה:
(י) ותמרה האשה ותרוץ ותגד לאישה ותאמר אליו הנה נראה אלי האיש אשר בא ביום אלי:
(יא) ויקם וילך מנוח אחרי אשתו ויבא אל האיש ויאמר לו האתה האיש אשר דברת אל האשה ויאמר אני:
(יב) ויאמר מנוח עתה יבא דברך מה יהיה משפט הנער ומעשהו:
(יג) ויאמר מלאך יקוק אל מנוח מכל אשר אמרתי אל האשה תשמר:
(יד) מכל אשר יצא מגופן היין לא תאכל ויין ושכר אל תשת וכל טמאה אל תאכל כל אשר צויתיה תשמר:

ימי לימוד תנ"ך

לאורה של תורת ארץ ישראל

לע"נ סיון דבורי בן בשט ז"ל

5. אברבנאל השאלה הראשונה:

"מה היה צורך באותה מראה לאשת מנוח? כי אף ששמשון לא יהיה נזיר מן הבטן, לא יקצר יד ה' מהושיע את ישראל על ידו, כל שכן שכבר יוכל להיות נזיר אחר כך מנדרו. ומה לו שיהיה נזיר מן הבטן שהוצרך לבוא עליו מלאך (כד) ותלד האשה בן ותקרא את שמו שמשון ויגדל הנער ויברכהו יקוק; (כה) ותחל רוח יקוק לפעמו במחנה דן בין צרעה ובין אשתאל: פ

6. מורה נבוכים חלק ב' פרק מ"ה:

תחילת מדרגת הנבואה, שילוח לאיש עזר אלקי, שינעהו וזרזהו למעשה טוב גדול, כהצלת קהל חשוב מקהל רעים, או הצל חשוב גדול, או השפיע טוב על אנשים רבים, וימצא מעצמו לזה מניעה, ומביא לעשות. וזאת תיקרא "רוח ה'", והאיש אשר ילוה אליו זה הענין, "אמר עליו שצלחה עליו רוח ה'", וזאת היא מדרגת שופטי ישראל כולם... ונאמר בשמשון ותצלח עליו רוח ה' "... אבל תכלית זה הכח, להעיר זה המחוזק לפועל אחד, ולא לאיזה פועל שיזדמן, אליו לעזור עשוק, אם אחד קהל גדול, או מה שמביא לזה".

7. אברבנאל:

השאלה הראשונה איך שמשון בהיותו שופט את ישראל, ובהיותו נזיר אלקים מן הבטן ומתקדש מכל טומאה איך בעל בת איש נכר? והיה לוקח בכל מקום אשה מבנות פלשתים הערלים? ואין ראוי שנסתפק במה שאמרו חז"ל שהיה מגייר אותן, ושהשיבן לדת ישראל, כי זה לא נזכר בכתוב. וגם ספורי הנשים ומעשיהן עמו לא יסבול שיאמר זה, ולכן יקשה מאוד איך שופט את ישראל ומושיעו היה מתחתן בבנות פלשתים? ועובר בלאו ד'לא תתחתן בהם', המביא לידי כפירה והסרת הלב מהאלקים.

8. שופטים פרק י"ד:

- (א) וירד שמשון תמנתה וירא אשה בתמנתה מבנות פלשתים:
- (ב) ויעל ויגד לאביו ולאמו ויאמר אשה ראיתי בתמנתה מבנות פלשתים ועתה קחו אותה לי לאשה:
- (ג) ויאמר לו אביו ואמו האין בבנות אחיך ובכל עמי אשה כי אתה הולך לקחת אשה מפלשתים הערלים ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני:
- (ד) ואביו ואמו לא ידעו כי מיקוק היא כי תאנה הוא מבקש מפלשתים ובעת ההיא פלשתים משלים בישראל: פ
- (ה) וירד שמשון ואביו ואמו תמנתה ויבאו עד כרמי תמנתה והנה כפיר אריות שאג לקראתו:
- (ו) ותצלח עליו רוח יקוק וישפעהו כשפע הגדי ומאומה אין בידו ולא הגיד לאביו ולאמו את אשר עשה:
- (ז) וירד וידבר לאשה ותישר בעיני שמשון:
- (ח) וישב מימים לקחתה ויסר לראות את מפלת הארמה והנה עדת דבורים בגינת הארמה ודבש:
- (ט) וירדהו אל כפיו וילך הלוך ואכל וילך אל אביו ואל אמו ויתן להם ויאכלו ולא הגיד להם כי מגינת הארמה רדה הדבש:
- (י) וירד אביהו אל האשה ויעש שם שמשון משתה כי כן יעשו הבחורים:
- (יא) ויהי כראותם אותו ויקחו שלשים מרעים ויהיו אתו:
- (יב) ויאמר להם שמשון אחודה נא לכם חידה אם הגד תגידו אותה לי שבעת ימי המשתה ומצאתם ונתתי לכם שלשים סדינים ושלשים חלפת בגדים:
- (יג) ואם לא תוכלו להגיד לי ונתתם אתם לי שלשים סדינים ושלשים חליפות בגדים ויאמרו לו חודה חידתך ונשמענה:
- (יד) ויאמר להם מהאכל יצא מאכל ומעז יצא מתוק ולא יכלו להגיד החידה שלשת ימים:
- (טו) ויהי ביום השביעי ויאמרו לאשת שמשון פתי את אישך ויגד לנו את החידה פן נשרף אותך ואת בית אביך באש הלירשנו קראתם לנו הלא:
- (טז) ותברך אשת שמשון עליו ותאמר רק שנאתני ולא אהבתני החידה חדת לבני עמי ולי לא הגדתה ויאמר לה הנה לאביו ולאמי לא הגדתי ולך אגיד:
- (יז) ותברך עליו שבעת הימים אשר היה להם המשתה ויהי ביום השביעי ויגד לה כי הציקתהו ותגד החידה לבני עמה:
- (יח) ויאמרו לו אנשי העיר ביום השביעי בטרם יבא החרסה מה מתוק מדבש ומה עז מארי ויאמר להם לולא חרשתם בעגלתי לא מצאתם חידתי:
- (יט) ותצלח עליו רוח יקוק וירד אשקלון ויך מהם שלשים איש ויקח את חליצותם ויתן החליפות למגידי החידה ויחר אפן ויעל בית אביהו: פ
- (כ) ותהי אשת שמשון למרעהו אשר רעה לו:

ימי לימוד תנ"ך

לאורה של תורת ארץ ישראל

לע"נ סיון דבורי בן בשט ז"ל

9. שופטים פרק ט"ו:

- (א) ויהי מימים בימי קציר חטים ויפקד שמשון את אשתו בגדי עזים ויאמר אבא אל אשתי החדרה ולא נתנו אביה לבוא:
(ב) ויאמר אביה אמר אמרתי כי שגא שנאתה ואתננה למרעך הלא אחתה הקטנה טובה ממנה תהי נא לך תחתיה:
(ג) ויאמר להם שמשון נקיתי הפעם מפלשתים כי עשה אני עמם רעה:
(ד) וילך שמשון וילכד שלש מאות שועלים ויקח לפדים ויפן זנב אל זנב וישם לפיד אחד בין שני הזנבות בתוך:
(ה) ויבער אש בלפידים וישלח בקמות פלשתים ויבער מגדיש ועד קמה ועד כרם זית:
(ו) ויאמרו פלשתים מי עשה זאת ויאמרו שמשון חתן התמני כי לקח את אשתו ויתנה למרעהו ויעלו פלשתים וישרפו אותה ואת אביה באש:
(ז) ויאמר להם שמשון אם תעשון כזאת כי אם נקמתי בכם ואחר אהדל:
(ח) ויך אותם שוק על ירך מכה גדולה וירד וישב בסעיף סלע עיטם:
(ט) ויעלו פלשתים ויחננו ביהודה וינטשו בלחי:
(י) ויאמרו איש יהודה למה עליכם עלינו ויאמרו לאסור את שמשון עלינו לעשות לו כאשר עשה לנו:
(יא) וירדו שלשת אלפים איש מיהודה אל סעיף סלע עיטם ויאמרו לשמשון הלא ידעת כי משלים בנו פלשתים ומה זאת עשית לנו ויאמר להם כאשר עשו לי כן עשיתי להם:
(יב) ויאמרו לו לאסרך ירדנו לתתך ביד פלשתים ויאמר להם שמשון השבעו לי פן תפגעו בי אתם:
(יג) ויאמרו לו לאמר לא כי אסר נאסרך ונתנוך בידם והמת לא נמיתך ויאסרוהו בשנים עבתיים חדשים ויעלוהו מן הסלע:
(יד) הוא בא עד לחי ופלשתים הריעו לקראתו ותצלח עליו רוח יקוק ותהינה העבתיים אשר על זרועותיו כפשתים אשר בערו באש וימסו אסוריו מעל ידיו:
(טו) וימצא לחי חמור טריה וישלח ידו ויקחה ויך בה אלף איש:
(טז) ויאמר שמשון בלחי החמור חמור חמרתים בלחי החמור הכיתי אלף איש:
(יז) ויהי ככלתו לדבר וישלך הלחי מידו ויקרא למקום ההוא רמת לחי:
(יח) ויצא מאד ויקרא אל יקוק ויאמר אתה נתת ביד עבדך את התשועה הגדלה הזאת ועתה אמות בצמא ונפלתי ביד הערלים:
(יט) ויבקע אלהים את המכתש אשר בלחי ויצאו ממנו מים וישת ותשב רוחו ויחי על כן קרא שמה עין הקורא אשר בלחי עד היום הזה:
(כ) וישפט את ישראל בימי פלשתים עשרים שנה: פ

10. שמואל א' פרק י"ב:

(יא) וישלח יקוק את ירבעל ואת בן ואת יפתח ואת שמואל ויצל אתכם מיד איביכם מסביב ותשובו בטח:

11. רלב"ג שמואל א' פרק י"ב:

וידמה שלא זכר אלו הארבעה כי אם לבאר להם שמרוב חסדי השם יתברך היה שהושיע את ישראל מאויביהם פעם על יד הבלתי שלמים מאד אף על פי שלא היו ראויים לזה מצד עצמם כמו הענין בירובעל ויפתח כי ירובעל היה עובד ע"א כשקרא השם אליו להושיע את ישראל ויפתח גם כן לא ראינו לו מעלה כי אם בגבורה ופעם הושיעם על יד השלמים מאד כמו הענין בבדן ושמואל וזה כי בדן שהוא שמשון מצאנו לו מהשלמות שכבר עשה הש"י מופת על ידו וכאשר קרא אל ה' ענהו וזה הורה על שלמותו והיותו באופן מה במדרגת הנביאים כי המופתים לא יעשה הש"י רק על יד הראוי כמו שבארנו בששי מספר מלחמות ה' ו.

12. "ישראל קדושים" עמוד ט':

"... והיינו שהוא הכיר בנפשו כי עיניו נקיים בחיזו דהאי עלמא, להיות העין רואה ולב חומד, דבר שאינו שלו, וידע כיון דישרה בעיניו ודאי כך הוא רצון הש"י... וכן העיד הכתוב תיכף אחר-כך "ואביו ואמו לא ידעו כי מה' הוא... ואע"פ שלמראית עיני בני אדם בעולם הזה נחשב זה כהולך אחר עיניו, לחמוד בתאוות עולם הזה, ולחלל קודש ה' לבעול בת אל נכר... ובאמת בטח בנפשו, דעינו לא יכול להכניס חמדות זרות כלל.

ימי לימוד תנ"ך

לאורה של תורת ארץ ישראל

לע"נ סיון דבירי בן בשט ז"ל

13. "מכתב מאליהו" ח"ב עמוד 269:

"דכיון שנפגם ה"לשם שמים" שלו כבר לא עמד בנסיון, ונצטרפה לו נקודת טומאה, ומזה הגיע לגדר "עבירה גוררת עבירה" שהגיד לה את כל לבו, גבורתו היתה כך מכח כבישת יצרו- גבורה דקדושה, וכיון שנפגם בזה, ממילא סרה גבורתו ואף שהיה גדול הדור... והיה שקול כנגד אהרון הכהן, מכל מקום לא הועילו לו כל אלה כשנמצא פגם דק ב"לשם שמים."

14. תלמוד ירושלמי סוטה פרק א דף י"ז ע"א:

האלקים ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים, אמר ר' אחא, אמר לפניו רבון העולם תן לי שכר עיני אחת בעולם הזה, ושכר עיני אחת, תהא מתוקנת לי לעתיד לבא.

15. סוטה דף י' ע"א:

"אמר רב: אמר שמשון לפני הקב"ה: רבנו של עולם! זכור לי עשרים שנה ששפטתי את ישראל, ולא אמרתי לאחד מהם "העבר לי מקל ממקום למקום."

16. תלמוד ירושלמי סוטה פרק א דף י"ז ע"א:

כתוב אחד אומר וישפוט את ישראל ארבעים שנה, וכתוב אחד אומר והוא שפט את ישראל עשרים שנה. אמר רבי אחא מלמד שהיו הפלשתים יראים ממנו עשרים שנה לאחר מותו כדרך שהיו יראים ממנו עשרים שנה בחייו.

17. שבת דף ל"א ע"א:

אמר רב בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה? קבעת עתים לתורה? עסקת בפריה ורביה? צפית לישועה? לפלגת בחכמה? הבנת דבר מתוך דבר? ואפילו הכי אי יראת ה' הוא אוצרו אין אי לא, לא.

18. עין אי"ה שם:

האדם באשר הוא אדם פרטי, הוא מוגבל בהגבלה צרה, בכל ישותו ומציאותו. נגד אותו הערך שצריך הוא להשכיל בנפשו במה שהוא אבר מן הכלל הגדול של כלל האומה, שהיא גם כן מסתעפת לכלל המציאות, ושכל פרט מפרטי הטוב והאור המה הולכים ומצטרפים אל החשבון הכללי... אבל נדע נאמנה כי בא תבאנה. וכל חלק מן הטוב שבאוצר כל איש פרטי מצטרף הוא עם החיים הכלליים, ההולכים לכונן את ישועת ה' הכללית בבא עתה, עלכן התביעה היותר שלמה היא על כל מהלך החיים של האדם אם ניתן לו ערכו הכללי בתור צפיה לישועה "ועוד כלול בזה, שבכל עת מצא של איזו הערה, שיראה שראוי לעשות איזה דבר לישועה, יחיש פעולתו ולא יעזוב. כמו שהמצפה בראותו על- פי צפייתו שבאה שעת מעשה ברוחה או הגנה מאיזה אויב וכאלה... עליו החובה לעשות מה שדרוש לטובת המצב. כן יזרז לעת הנכון בלא איחור רגע וזמן.